

ЕКОЛОГІЧНИЙ ВИМІР У КОНЦЕПЦІЇ БЕЗПЕКИ ЛЮДИНИ

***Анотація.** У статті йдеться про питання навколишнього середовища в розумінні прибічників концепції безпеки людини. Розглянуто місце екологічного виміру в контексті сучасного критичного підходу до безпеки. Запропоновано заходи для залучення концепції проти екологічних проблем та розподіл ролей їхніх виконавців.*

***Ключові слова:** безпека, концепція безпеки людини, виклики навколишнього середовища, екологічний вимір.*

***Abstract.** The article is about environment issue as a part of the human security concept. The author reviewed the place of ecological dimension in contemporary critical approach to security. One suggested measures in order to engage the human security concept against ecology problems and distribution of responsibilities among entities.*

***Keywords:** security, human security concept, environmental challenges, ecological dimension.*

Початок постбіполярної системи міжнародних відносин сприяв переосмисленню багатьох аспектів світових процесів. Це стосувалося і поняття «безпеки», яке повсякчас було подразником для суб'єктів міжнародної політики і визначало їхню поведінку. Новий підхід до розуміння безпеки охоплює традиційну частину та концепцію безпеки людини (human security) [1, 493]. Особливості концепції безпеки людини полягають у тому, що оновлені умови середовища змістили акцент розгляду об'єкта безпеки з держави на людину. Тепер відсутність загрози існуванню саме індивіда, а не країни, визначається метою діяльності в безпековому питанні. Крім цього, у фокусі уваги опинилися невійськові загрози життю людини [2, 6]. Таке розширення підходу до явища безпеки стимулює його дослідження для подальшої імплементації у рішення органів, які відповідають за формування зовнішньої та внутрішньої політики.

Розглянемо детальніше концепцію безпеки людини. Загалом вона породжує дискусії серед науковців, які займаються міжнародними відносинами. Диспути починаються вже з часу зародження концепції та визначення її меж. Як було зазначено вище, початок її оформлення у науковий підхід припав на радикальні зміни у конфігурації світу. Проте відлік зародження концепції в азійському регіоні починають з його власного потрясіння, а саме фінансової кризи у 1997 р. та подальших політичних змін [2, 12]. Немає і одностайного рішення щодо визначення поняття «безпека людини». На наш погляд, потрібна дефініція, яка обмежує явище шляхом розуміння загроз. Так, вдало визначає концепцію звіт ПРООН від 1994 р., а саме: як «безпеку від постійних загроз, таких як голод, хвороби і політичні репресії, та від раптових і шкідливих руйнівних ситуацій в умовах повсякденного життя: вдома, на роботі або в суспільстві» [5, 23]. Водночас варто ще раз наголосити, що об'єктом секьюритизації стає людина, а не національна держава.

Концепція безпеки людини має кілька вимірів. З-поміж них виділяють сім, які відбивають суспільно-економічне життя громадянина: економічна, продовольча, екологічна, особиста, громадська, політична безпека та безпека для здоров'я [5, 24]. Нас цікавить третій вимір безпеки людини – екологічна безпека, або безпека навколишнього середовища. Вона зі свого боку також поділяється на 2 частини: загрози природного та технологічного походження. Як і інші 6 складових безпеки людини, екологічна містить загрози, які є проблемами транскордонного значення і потребують спільних зусиль для вирішення [3, 21].

Ключовими далі будуть питання, хто повинен нести відповідальність за розв'язання проблем навколишнього середовища, а також, яким має бути це вирішення. Оскільки сфера екології досить специфічна, робота над пошуком виходу із ситуації ускладнюється тим, що потребує співпраці профільних науковців, наприклад, екологів, біологів, хіміків, океанографів тощо. У нашому випадку наслідком дослідження цієї тематики повинні бути рішення урядів, тому залучити варто ще політологів, юристів та економістів [4, 5]. Не виключено, що знадобиться також допомога професіоналів з технічної галузі для надання рекомендацій щодо практичної сторони вирішення проблеми. Визначення філософського підходу до місця людини у світі і потенціалу об'єму її прав – ще один сектор, який доповнює глибину теоретичних пошуків відповіді на виклики навколишнього середовища. Інакше кажучи, ефективним стане міждисциплінарний підхід.

На нашу думку, відповідальність за вирішення питань екології в контексті концепції безпеки людини потрібно першочергово покласти на державу [1, 494]. Водночас, виходячи з різноманіття сучасних акторів міжнародних відносин, необхідно розподілити між ними на різних рівнях, залежно від їхньої ефективності, необхідні заходи. Наприклад, ООН як найвищий представник усіх країн, може виступати промоутером ініціативи безпеки людини і формувати стратегічний план боротьби з екопроблемами. Через негнучкий механізм прийняття рішень цим її роль поки що обмежується. Уряди держав повинні контролювати виконання плану, оновити концепції національної безпеки, поставивши її основним об'єктом людину, та сприяти науковим дослідженням на тему концепції безпеки людини й екології. На сьогодні уряди проявили себе недостатньо ефективними у боротьбі з проблемами навколишнього середовища через залежність від великих підприємств, ТНК й інших економічних кіл. Наразі існують перепони для міжнародної співпраці у цій сфері: конфлікт між спільним благом і національними інтересами, напруження між розвинутими державами і країнами, що розвиваються, певна економічна невідповідність та ідеологічні перешкоди. Водночас умови, які склалися після «холодної війни», дають можливість починати долати ці перепони, оскільки проблематика безпеки була винесена за рамки лише держави. Отже, недержавні учасники процесів, а саме міжнародні і громадські організації, рухи активістів та окремі особи, на нашу думку, повинні стати основними виконавцями завдяки найбільшому рівню зацікавленості у позитивному результаті. Для успішного

виконання поставлених цілей варто надати їм більших повноважень і ресурсів саме у цьому вимірі концепції безпеки.

Продовжимо огляд теми питанням про те, яким повинно бути вирішення проблем навколишнього середовища. На природні катаклізми людство не має змоги вплинути, але їхні руйнівні наслідки вчергове підкреслюють світову нерівність, адже менш забезпечені верстви населення страждають більше за інших. Цей факт ще раз демонструє важливість розвитку і залучення концепції безпеки людини. Єдине, що населення планети може вжити у випадку надзвичайних природних ситуацій, – дізнатися про них до початку катастрофи за допомогою розвитку технічних пристроїв, а також пристосувати інфраструктуру вразливих регіонів. Розглядаючи другу частину екологічного виміру – зміни навколишнього середовища, спричинені людською діяльністю, – зауважимо, що у цьому випадку чи не єдиними можливими заходами також є превентивні. Отже, розробляючи теоретичну і прикладну базу рішень щодо екологічних проблем, необхідно концентруватися на прогнозах і діях на перспективу.

Додатковим до попередніх є питання поширення концепції безпеки людини, одним із вимірів якої є актуальний наразі екологічний. На нашу думку, повинен існувати єдиний концептуальний підхід до її розуміння. Натомість практична його реалізація змушена варіювати залежно від регіону через повсюдно різні природні умови і виклики. Щодо популяризації теоретичної сторони концепції, варто почати з винесення людини в центр у різних сферах життя держави. Розуміння збереження життя і благополуччя людини як найвищої цінності повинно вкорінитися і стати вихідною точкою для всіх політичних рішень. Це прямо пов'язане саме з екологічним виміром концепції, тому що людина зможе існувати в добробуті тільки за сприятливих умов середовища.

Отже, відсутність загрози для основних цінностей людини і її фізичної безпеки наразі стала частиною розуміння сутності поняття «безпеки». Концепція безпеки людини була сформована після закінчення «холодної війни» на основі оновленої реальності. З часом її актуальність посилюється через те, що виміри сучасних викликів збігаються з наповненням самої концепції. Її розробка і залучення принципів до процесу прийняття рішень дасть змогу пошуку більш влучних відповідей на проблеми, які виходять за межі держав, зокрема екологічні. Реальний прогрес у подоланні викликів навколишнього середовища можливий за умови зацікавленості в успішному результаті тих, хто залучений до протидії. Отож, припускаємо, що спонукати виконавців може вихідне положення безпекового підходу, коли в центрі – людина.

Джерела та література

1. Acharya A. Human security. Chapter 28. URL: <http://www.amitavacharya.com/sites/default/files/Human%20Security.pdf> (last accessed: 01.04.2020).
2. Caballero-Anthon M. Understanding non-traditional security *An Introduction to Non-traditional Security Studies*. London, Thousand Oaks CA, New Delhi, Singapore, 2016. P. 4–19.

3. Mitchell R. B. Defining and distinguishing international environmental problems. *International Politics and the Environment*. URL: https://uk.sagepub.com/sites/default/files/upm-assets/29032_book_item_29032.pdf (last accessed: 02.04.2020).
4. Mitchell R. B. Explaining international environmental politics. *International Politics and the Environment*. URL: https://uk.sagepub.com/sites/default/files/upm-assets/29031_book_item_29031.pdf (last accessed: 02.04.2020).
5. United Nations Development Programme (UNDP) HUMAN DEVELOPMENT REPORT 1994. URL: http://hdr.undp.org/sites/default/files/reports/255/hdr_1994_en_complete_nostats.pdf (last accessed: 29.03.2020).

Стаднік Андрій

АМЕРИКАНО-КИТАЙСЬКІ ВІДНОСИНИ У КОНТЕКСТІ ГЛОБАЛЬНОЇ ПРОТИВІРУСНОЇ КООРДИНАЦІЇ: ПАНДЕМІЯ COVID-19

***Анотація.** Досліджуються американо-китайські відносини під час перших місяців пандемії COVID-19 2019–2020 рр. На основі системного підходу оцінено заходи США та Китаю у стримуванні пандемії, відгуки на них у світових мас-медіа та їхній вплив на перебіг боротьби за глобальне лідерство.*

***Ключові слова.** міжнародні суперечки, США, Китай, глобальний вимір, лідерство, пандемія COVID-19.*

***Abstract.** The article examines US-China relations during the first months of the COVID-19 pandemic.*

According to systematic approach, the paper assesses US and Chinese responses to the pandemic, comments on them in the global media, and their impact on the struggle for global leadership.

***Keywords:** international disputes, USA, China, global dimension, leadership, pandemic COVID-19.*

Американо-китайські відносини знаходилися не в кращому стані перед тим, як поява нової коронавірусної хвороби стала проблемою глобального виміру. Наразі криза, пов'язана з розповсюдженням хвороби, не покращила стосунки провідних гравців міжнародних відносин та виявила низку серйозних помилок вищого керівництва в обох країнах. Ще на етапі появи коронавірусної інфекції Китай продемонстрував як сильні, так і слабкі сторони в протидії загрозі. Жорстока цензура, придушення зворотного зв'язку та зменшення вільного обміну інформацією дали змогу пандемії перейти на міждержавний рівень. Водночас, коли щільний карантин в м. Ухань зменшив поширення хвороби, у Пекіні розпочали урядову пропагандистську кампанію, просуваючи тему вчасних та якісних китайських заходів протидії поширення вірусу, до цього епізоду можна додати підозри державного радника Китаю Яна Цзечі про походження вірусу в Ухані американським військовим, що викликало бурхливу реакцію у представників адміністрації Дональда Трампа, зокрема держсекретаря США Майка Помпео [5].